

Kilder til Pompejis historie

Forsynet med kommentarer og noter

Sommeren 2010

Helmer Munch Andersen & Torben Svendrup

Indhold

Nogle indledende betragtninger	2
Samniterkrigene	3
Vold i forbindelse med Gladiatorkamp	3
Tacitus Annals bog XIV:17	3
Uro mellem befolkningsgrupper	4
Cicero Pro Sulla XXI.....	4
Jordskælv i Pompeji.....	4
Tacitus annals XV:22.....	4
Seneca Naturales Quæstiones VI:1	5
Katastrofen i år 79	6
Plinius den yngres breve vedr Pompeji	6
Indledning til Plinius breve	6
(VI, 16).	7
(VI, 20).	10
Sueton Titus biografi VIII:4	12
Dio Cassius Bog 66:21-24.....	12
Publius Papinius Statius – digteren fra Neapolis.....	15
Martial	16
IV:44.....	16

Nogle indledende betragtninger

De to oldtidsbyer Pompeji og Herculaneum er de to væsentligste arkæologiske kilder til byens historie i antikken. Gennem disse to ærkæologiske steder får vi en meget større vidne om en bys funktion og liv – ikke mindst hvordan man levede i dagligdagen.

Denne lille pamflet har til formål, at give læseren et indblik i de skriftlige, kilder vi har til Pompejis historie. Jeg har medtaget alle de væsentligste kilder om Pompeji. Kilderne har jeg forsynet med ganske få noter – som jeg ikke håber, vil forstyrre læsningen.

Torben Svendrup
Historiker ph.d.

Samniterkrigene

Vi møder Pompeji i Livius beretning om Samniterkrigene.

En romersk flåde under kommando af Publicus Cornelius i 310 sejler frem til Pompeji – tropper går i land og indleder plyndringer af landområdet. De mødte ingen modstand, men da trækker sig tilbage med deres bytte overfaldes de af folk fra Pompeji som Livius skriver **IX xxxviii 1-6** "fratog dem deres bytte og slog en del af dem ihjel, dem som flyttede for massakren søgte i uorden ned til skibene".

Samniterne krigene

Samniterne var et oskisktalende folk (Pompeji var en oskisk by) I den 2. samnitiske krig fik Rom kontrollen med Campanien. Det er i denne forbindelse, at den store romerske historiker nævner Pompeji.

Maleri af Slagsmålet i år 59 Nat. Mus. Napoli

Vold i forbindelse med Gladiatorkamp

Det ældst bevarede sten amfiteater er placeret i Pompeji. Det er bygget i år 80 f.Kr.. I teatret var der plads til 20.000 tilskuere. De store shows havde en afgørende betydning på økonomien i Pompeji – tilrejsende lagde store penge i byen.

Gladiatorerne havde deres egne fans. I år 59 gik det galt. Et masse slagsmål udviklede sig. I Pompeji har vi fundet et maleri, der skildrer denne begivenhed og Tacitus fandt den værd at nævne.

Tacitus (56-117) han var politiker og historiker – hans to hovedværker var Annals og historien.

Tacitus Annals bog XIV:17

"Omkring den samme dato, førte en triviel hændelse til en alvorlig slagsmål mellem

indbyggerne fra colonien Nuceria og Pompeji ved gladiator kampe, som var givet af Livineius Regulus, hvis fjernelse fra senatet er blevet bemærket. Under en udveksling af uartigheder typisk for den type provinsbyer, tyede de til misbrug, derefter til sten og endelig til stål; overlegenhed lå hos befolkningen i

Pompeji, hvor showet var blevet vist. Som følge heraf blev mange af de Nucelianer lemlæstede og sårede til byen, mens et meget stort antal sørgede over dødsfald blandt børn eller forældre.”

Uro mellem befolkningsgrupper

Pompeji blev erobret af Sulla i år 89 og blev gjort til romersk koloni i år 80. Dette betød at byen udover det oskiske byråd fik et romersk byråd. Det siger sig selv, at der var spændinger mellem de to befolkningsgrupper – i en af Ciceros taler kommer denne spænding frem.

I en tale holdt i år 62 – den berømte tale pro Sulla – ikke den Sulla fra forbundsfællekrigen – men et familiemedlem, der var kommet i

vanskeligheder for sin provinsadministration. I talen kommer Cicero ind på Pompeji. Spørgsmålet er om Sulla har udnyttet strid mellem de to befolkningsgrupper i Pompeji.

Cicero Pro Sulla XXI

“Nu, til hans ansvar, at Sulla fået Pompejis folk til at deltage, at sammensværgelse, og at afskyelig forbrydelse, kan jeg ikke forstå, hvad denne påstand betyder. Tror du, at folk i Pompeji konspireret? Hvem har nogensinde sagt det, eller var der blot den mindste mistanke om noget sådant? Sulla adskilte dem, siger han, fra kolonisterne, at man gennem folk

i Pompeji han måske kunne få byen i sin magt efter denne splid og splittelse var blevet anlagt omkring. For det første er folk i Pompeji og kolonisten blev rapporteret af de lånere, efter at den allerede var blevet kronisk og fortsat havde i mange år. For det andet sted, når en undersøgelse blev foretaget af lånere til konklusionerne i den anden varierede slet ikke fra Sullas udtalelser. Endelig kolonisten selv vidste, at Sulla var deres forsvarer ligge så inderligt som indbyggerne i Pompeji”

Jordskælv i Pompeji

Pompeji blev ramt af en katastrofe nogle år før Vesuvus gigantiske udbrud. I år 62 eller år 63 blev byen ramt af et voldsomt jordskælv. Det er tydeligt at skaderne på byen var betragtelige. Det meste af byen var stadig under genopbygning i år 79 – f.eks. fungerede vandforsyning ikke – kun Isitemplet og bordellet var fuldt istandsat.

Tacitus annals XV:22

Cicero

Levede 106 – 43. Cicero var politiker, filosof, advokat og et særdeles klogt menneske.

Vi bevarede mere end 700 breve fra hans hånd (eller slaves) og det er den person vi ved mest om fra oldtiden.

I det samme konsulat¹ gymnasiet blev ramt af lyn og brændte ned til grunden, en statue af Nero, som var opstillet, smeltede til stykker af bronze. Et jordskælv ødelagde en stor del af den campaneiske befolknings by Pompeji.

Seneca Naturales Quæstiones VI:1

Pompeji, den berømte by i Campania, er blevet ødelagt af et jordskælv, som også forstyrrede alle de tilstødende distrikter. Byen er i en behagelig bugt, i en vis afstand fra det åbne hav, og er afgrænset af kyster Surrentum og Stabiæ på den ene side og Herculaneum på den anden side, kysten mødes der.

Faktisk skete det en dag om vinteren, en sæson som vores forfædre brugt til at kræve var fri for sådanne katastrofer. Dette jordskælv skete den 5. februar i konsulatet på Regulus og Verginius². Det vakte stor ødelæggelse i Campania, som aldrig havde været sikret mod denne fare, men havde aldrig været skadet, og gang på gang havde slap med en forskrækkelse. Også en del af byen Herculaneum ligger i ruiner, og selv de strukturer, der bliver ladet tilbage, er rystende. Colonien Nuceria undgik ødelæggelse, men stadig har meget at klage over. Napoli mistede også mange private boliger, men ingen offentlige bygninger, og den blev kun let afgræsning af den store katastrofe, men nogle villaer kollapsede, andre her og der rystede uden skader. Til disse ulykker andre blev tilføjet: de siger, at en flok af hundredvis af får blev dræbt, var statuer revnet, og nogle mennesker var så chokeret, at de vandrede rundt som hvis frataget deres vid og sans...

Seneca

Romersk politiker og forfatter. Samarbejde tæt med Nero – forfattede Neros tale der forklarede mordet på hans mor.

Kom i konflik med Nero og blev venligt tilstedt retten til at begå selvmord.

Var den ledede stoiker, hvilket præger forfatterskabet.

Nævnte citat er formodentlig fra

¹ År 63

² Dette må være år 62

Katastrofen i år 79

Det voldsomme udbrud i år 79 har vi et godt kildemateriale til. En af årsagerne til, at udbruddet vakte interesse i Rom var, at det ramte område var ferie område for de rigeste slægter i Rom. Allerede i

figner fra Villa Poppaea

senrepublikken havde dette været tilfældet. Cicero havde som så mange andre en afslapnings villa i Pompeji området – det havde mange andre og vi kan se gennem Ciceros breve, at når Cicero var her, så mødte han mange af de prominente romere.

Den gode kejser Nero havde også en varm interesse for dette område. Napoli var en af hans favorit byer – de forstod hans sang. I Napoli var sproget græsk (det var det helt til kejser Konstantin) og livsførelsen var også den lette græske. Hans skønne elskerinde Poppaea ejede en stor villa mellem Pompeji og Napoli. Kejser Nero havde store

planer for området, han ønskede at gøre det lettere for romerne at komme ned i dette ferie paradys og begyndte anlæggelsen af en kanal.

Derfor kan det ikke forbavse, at Vesuvus udbrud også fandt vej til den litterære del af byen Rom. Både Martial og Statius – der er så venlig, at love at man i fremtiden vil dyrke markerne og til stor undren finde sine forfædre begravet under jorden.³ Men da vi ikke har nogen konkrete oplysninger om katastrofen hos disse to – har jeg udeladt dem.

Den kilde der kommer tættest på begivenhederne er Plinius den yngres to berømte breve, derefter er det de meget få kommentarer i Suetons Titus biografi og så er det endelig Dio Cassius beretning om Vesuvus udbrud i år 79.

Plinius den yngres breve vedr Pompeji

Oversat af C.M. Rosenberg 6.udgave Kbh. 1952

Indledning til Plinius breve

³ Se side 14

I de overleverede breve fra Plinius d. yngre har vi to breve der fortæller om det frygtelige vulkanudbrud i år 79. Plinius d. yngre var nevø til den store videnskabsmand Plinius d. ældre, som søgte at samle hele vor videnskabelige viden. Han skrev 102 bind, desværre er kun de 37 naturhistoriske bind blevet overleveret til vor tid. Omkring år 70 blev han udnævnt til kommandant over den vigtige romerske flådebase Misenum – nord for Napoli.

Plinius den yngre voksede op hos sin morbror og fik en fornem karriere i en kejserlige politiske/embedsmands system. Han blev konsul i år 100 og blev leder af provinsen Bithynien (nordvestlige Lilleasien – øst for Bosporus – befolkningen fra thrakere og naturligvis hellenere) fra år 111 til sin død i 113. Plinius d. Yngre var på besøg hos sin onkel da Vesuv kom i udbrud. Og oplevede derfor på tætteste hold katastrofen.

Politikeren og historikeren Tacitus bad Plinius d.yngre om at beskrive denne begivenhed.

(VI, 16).

Kære Tacitus!

Du beder mig fortælle dig, hvorledes min onkel døde, for at du kan give efterverdenen mere pålidelig besked derom. Det takker jeg dig for; jeg forstår nemlig, at hans død vil opnå udødelig berømmelse, hvis den skildres af dig; for selv om hans død på en måde vil skaffe ham et evigt eftermæle, derved at han omkom,

da de herligste egne blev ødelagt med byer og mennesker, og selvom han selv har skrevet en mængde værker af blivende værdi, så vil dog dine skrifter, der aldrig vil glemmes, bidrage meget til at holde hans minde i live. Lykkelige er nemlig efter min mening de, som guderne enten lader udføre noget, som er værd at nedskrive, eller skrive noget, som er værd at læse, men lykkeligst er de, hvem begge dele vederfares. Blandt disse sidste vil nu min onkel få plads, dels ved sine egne værker og dels ved dine, og derfor er jeg des mere glad ved at efterkomme din opfordring; ja, jeg beder dig ligefrem selvom at måtte fortælle.

Misenum

Beliggende i den nordlige del af Napolibugten.

I år 31 f.Kr. anlægger Agrippa her den vigtigste romerske flådehavn. Byen af samme navn – blev ved anlæggelsen af flådebasen til en romersk coloni.

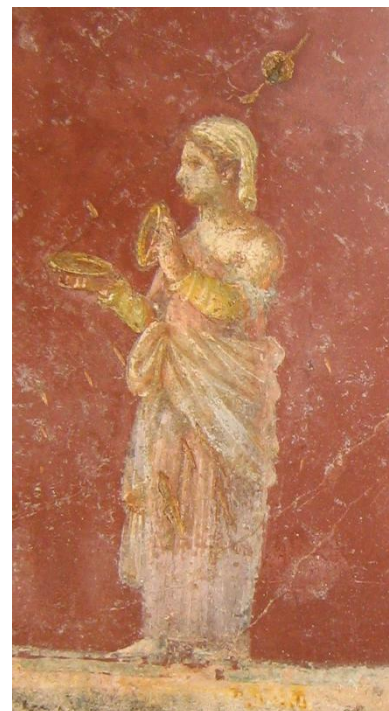
Han opholdt sig i Misenum, hvor han personlig førte kommandoen over flåden. Den 23de november⁴,

omtrent ved eet-tiden, sagde min moder, at hun kunne se en sky, der var både større og anderledes end andre skyer. Min onkel, der havde taget solbad med et koldt bad bagefter, lagde sig derpå til bords og var nu i færd med at læse; han lod sine sandaler bringe og gik op på et sted, hvor han havde bedst udsigt til

⁴ Datoen for udbruddet er usikker. Den dato vi normalt bruger er 24. august år 79 ca.kl.13 – i kilden står der **Nonum kal. Septembres hora fere septima (er er anvendt Loebteksten)**. Når Rosenberg skriver den 23. november så skyldtes det den usikkerhed der foreligger omkring dateringen af udbruddet. I flere tekstudgaver, er der slet ikke nævnt nogen mdr.. Udgravninger i Pompeji pga. fund af efterårsfrugter ledte frem til, at udbruddet måtte være sket i november. A. Mau fastholdt imidlertid den 24. august.

naturfænomenet. På grund af afstanden kunne man ikke skelne, fra hvilket bjerg skyen hævede sig (først senere fik vi at vide, det var Vesuv), men den lignede et træ, og da nærmest et fyrretræ⁵, i form. Den skød nemlig i vejret ligesom med en kæmpehøj stamme og bredte sig så til en slags krone, antagelig fordi lufttrykket i begyndelsen var kraftigt nok til at presse den til vejrs, men derpå blev svagere, hvorved den bredte sig ud til siden, hvad dens egen vægt måske også var skyld i. Nogle steder var den ganske hvid, andre grumset og plettet, nemlig der, hvor den havde ført jord eller aske med op.

Min onkel, der jo var stærkt videnskabelig interesseret, syntes, at det var så betydningsfuldt, at det burde undersøges på nærmere hold, og derfor lod han en chalup bemandede og gav mig lov til at tage med, hvis jeg ville; men jeg svarede, at jeg hellere ville studere, og han havde netop selv givet mig noget for, som jeg skulle skrive. Netop som han ville tage af sted, fik han så et brev fra Rectina, der var opskræmt af den truende fare (hendes gård lå nemlig meget udsat, og hun kunne kun slippe bort ad søvejen), og hun bad ham frelse hende fra den frygtelige katastrofe. Dette fik ham til at ændre sin plan. Videbegær havde sat ham i bevægelse, heltmod fik ham til at fortsætte. Han lod krigsskibene stikke til søs og tog selv med for at bringe hjælp, ikke blot til Rectina, men også til mange andre, da jo den herlige kyst var tæt bebygget. Så satte han kursen mod den egn, som andre flygtede fra, og styrede lige ind i faren, og det så uforfærdet, at han

villa San Marco Stabia

Stabiae

Ligger ca. 10 km. Syd for Pompeji
By der mødte sin undergang
sammen med Pompeji og
Herculaneum.
Stabiae går tilbage til 600 tallet.
Der er udgravet nogle villaer bl.a
San Marco.

lod alle faser i katastrofens udvikling optegne, efterhånden som han konstaterede dem. Der begyndte allerede at falde aske på skibene, varmere og tættere, jo nærmere man kom, derpå pimpsten og sorte, forbrændte sten, der var, sprængt af heden; så blev der pludselig lavvande, og nedfaldne klippemasser skød sig ud fra strandbredden og spærrede vejen. Han betænkte sig lidt, om han skulle vende om, hvad styrmanden rådede til, men straks efter sagde han til ham: »Lykken står den kække bi; styr over til Pomponianus, Denne var i Stabiae, på den anden side af bugten (Kysten der danner nemlig en regelmæssig kurve langs havet), og da faren trak op og efterhånden tog til, havde han, inden den endnu var blevet overhængende, ladet sin bagage bringe om bord for at sejle bort, hvis modvinden lagde sig.

Min onkel, der jo havde medbør, sejlede over til ham, hilste venligt på ham og trøstede og opmuntrede ham i hans frygt, og for at gøre ham mindre ængstelig ved selv at vise sig ubekymret, tog han et varmt bad; derpå lagde han sig til bords og spiste. vel til mode, eller hvad der ville være lige så modigt, idet han lod, som om han var det. Imidlertid så man flere steder på Vesuv vidtstrakte flammebælter og blussende

⁵ I kilden står **pinus** – altså en pinje – skulle vi i dag beskrive skyen, ville vi nok fra atombomberne være inspireret til at kalde skyen for en paddehattesky.

ildebrande, der skinnede med stærkere glans efterhånden som mørket faldt på. For at dæmpe de andres frygt sagde han, at det var bønderne, der i forskrækkelsen havde ladet deres arneild brænde, og at gårdene, der nu lå forladte og uden tilsyn, var kommet i brand. Så lagde han sig til ro og sov en virkelig rolig søvn. Da han nemlig var ret svær sov han tungt, og hans snorken kunne høres af folk udenfor. Men gårdspladsen, som hans soveværelse vendte ud til, var nu blevet så fyldt med aske og pimpsten, at han ikke ville kunne

Amoriner Vettiernes hus Pompeji

komme ud, hvis han blev længere derinde. Derfor vækkede man ham og han kom ud og sluttede sig til Pomponianus og de andre, der havde våget hele tiden. De talte nu om, hvorvidt de skulle gå ind eller slå sig ned under åben himmel. Husene rystedes nemlig af de hyppige og voldsomme stød og svajede frem og tilbage, som om de var rykket løs fra grunden, men på den anden side måtte man under åben himmel frygte de

nedfaldende pimpsten, selvom de var lette og porøse. Man valgte dog det sidste som det mindst farlige og hos ham var

det fornuftgrund mod fornuftgrund, hos de andre frygt mod frygt, der gjorde udslaget. De tog så puder på hovederne og bandt dem fast med snore for at skærme sig mod stenregnen. - Nu var det blevet dag andre steder, men hos dem var det nat, ja mørkere og tættere end nogen nat ellers er, selvom de mange blus og de forskellige lysfænomener hjalp noget. Så bestemte de sig til at gå ned til stranden og på nært hold se, om de kunne sejle bort, men der var stadig høj sø og pålandssvind. Der lagde han sig så på et gammelt sejl og bad et par gange om lidt vand at drikke. men så fik ilden og svovlstanken, der bebudede dens komme, de andre til at flygte og ham til at rejse sig. Ved to slavers hjælp kom han på benene, men faldt straks efter omkuld igen, antagelig fordi den tætte damp kvalte ham: Hans luftrør var nemlig svagt og snævert og han led også ellers af åndenød. - Da det igen var blevet dag (det var altså andendagen efter den, hvis lys han sidst havde set), fandt 'man hans lig, helt og uskadt og fuldt påklædt; han så snarere ud som en sovende end som en død.⁶

Imidlertid var min moder og jeg i Misenum, men det vedkommer ikke sagen, og du har jo kun bedt om oplysninger om hans død. Jeg vil derfor slutte nu og kun tilføje, at jeg her har fortalt alt, hvad jeg selv oplevede og hvad jeg hørte straks efter, før meddelelserne kunne få tid til at forvanskes. Så må du selv pille det interessanteste ud. Der er jo nemlig forskel på et brev og en historisk skildring, på hvad man skriver til en ven og hvad der er beregnet for offentligheden. Venlig hilsen.

⁶ Dødsårsagen har været diskuteret lige siden. Blev han dræbt af svovlgasser – Plinius skriver jo *odor sulphuris* og at den tætte damp dræbte ham. Dødsårsagen kan ligeså sandsynligt – måske mere findes i livstilssygdomme – han var fed og mente at enhver form for mortion var spild af tid. Man bør bæres rundt, så man kan læse.

(VI, 20).

Kære T acitus

Du skriver, at det brev, jeg på din anmodning sendte dig om min onkels død, har givet dig lyst til at få at vide, hvad jeg, der var blevet tilbage i Misenum (som jeg lige fik nævnet, inden jeg sluttede), måtte gennemgå både af ængstelser og farer. Nu vel:

»Selv om min sjæl ved mindet sig krymper, Tale jeg vil«

Da min onkel var taget af sted, studerede jeg videre; det var nemlig derfor, jeg var blevet tilbage; så tog jeg bad, spiste til middag og gik i seng, men sov kun kort og uroligt. I de foregående dage havde der tit været jordskælv, hvad der dog ikke havde forskrækket os synderligt, da de er hyppige i Campanien; men den nat blev de så voldsomme, at de ikke virkede som en rysten, men som om der blev vendt op og ned på alting. Min moder kom farende ind i mit sovekammer, netop som jeg var ved at stå op for at vække hende, hvis hun sov, og vi satte os så ud på den smalle terrasse mellem huset og havet. Jeg ved ikke, om jeg skal kalde det mod eller letsindighed, - jeg var jo kun 17 år, - men nok er det: jeg lod en af Livius' bøger hente og læste som om der var fred og ingen fare, og fortsatte endda med at gøre mine uddrag, men så kom en af min onkels venner, der nylig var kommet fra Spanien for at besøge han, og da han så os begge sidde roligt og mig endda læse, bebrejdede han min moder hendes eftergivenesshed mod mig og mig min sorgløshed; men jeg læste lige ivrigt videre.

Nu var klokken over 6⁷, men dagslyset var stadig svagt og ligesom hensygnende. De omliggende huse havde allerede slået revner, og selvom vi var under åben himmel, var pladsen dog så snæver, at det ville være meget risikabelt for os, hvis de styrtede sammen. Så besluttede vi os da endelig til at forlade byen. Den skrækslagne befolkning fulgte efter, idet den som så ofte under panik - med tilsyneladende overlæg lod andre tænke for sig, og da vi gik, masede hele sværmen på og puffede os fremad. Da vi var kommet bort fra husene, standsede vi, og hvad vi nu oplevede, var både mærkeligt og uhyggeligt; thi vognene, som vi havde ladet køre frem, rullede frem og tilbage, skønt det var ganske fladt, og blev ikke engang stående, da vi lagde sten under hjulene. Desuden så vi havet synke og ligesom blive trængt tilbage af den skælvende landjord; i alt fald var kystlinien rykket længere ud, og der lå mange havdyr tilbage på det tørre sand. På den modsatte side var der en mørk og uhyggelig sky, der gennembrudt af sitrende flammeglimt, som om man så ind i et brændende ildsvælg; de lignede lyn, men var større.

Men nu trængte den omtalte ven fra Spanien ind på os: »Hvis din

blev

Nat. mus. Napoli

⁷ I kilden står der **hora diei prima** Som bør oversættes med daggry – altså ikke et bestemt klokkeslag – men modsætningen **hora diei noctis** – timen hvor natten begynder.

broder - hvis din onkel er i live, ønsker han, at I skal være i god behold; hvis han er død, så var det hans ønske, at I skulle overleve ham. Skynd jer derfor bort.« Vi svarede, at så længe vi intet vidste om hans sikkerhed, ville vi aldrig bekymre os om vor egen. Så ventede han ikke længere, men løb sin vej så hurtigt han kunne, til han var uden for fare.

Kort efter sænkede skyen sig ned over jorden og dækkede havet; den havde nu indhyllet og skjult Capri og gjort pynten ved Misenum usynlig. Nu begyndte min moder at bede, bønfulde, ja befale mig, at jeg skulle flygte, som jeg bedst kunne; jeg kunne det jo, da jeg var ung; hun selv, der både var gammel og svag, ville dø roligt, hvis hun blot ikke blev skyld i min død. Jeg sagde dertil, at jeg ikke brød mig om at frelses uden hende; så tog jeg hende ved hånden og fik hende derved til at gå hurtigere; hun fulgte modstræbende og bebrejdede sig selv, at hun sinkede mig.

Nu faldt der allerede noget aske, dog foreløbig kun sparsomt.

Jeg så mig tilbage: En tæt tåge var lige i hælene; den kom væltende efter os hen over jorden som en hvirvlende strøm. »Lad os gå bort fra vejen,« sagde jeg, »mens vi endnu kan se, for at vi ikke skal blive væltet omkuld og trampet ned i mørket af sværmen, som følger os.« Knapt havde vi fået sat os ned, før det blev som nat, ikke som en skyet nat uden måneskin, men som i et tillukket rum, hvor alt lys er spærret ude. Man hørte kvinder jamre, børn skrike, mænd råbe; folk råbte på deres forældre, børn, ægtefæller, men kunne kun kende hinanden på stemmen; nogle jamrede over deres egen, andre over deres kæres fare; nogle ønskede sig - døden af lutter dødsangst. Mange opløftede hænderne mod guderne, flere troede, at der intetsteds mere var guder at finde, og at den sidste og

evige nat nu var kommet over verden.

Der var også en hel del, som forøgede den virkelige fare ved at fortælle om indbildte og opdigtede ulykker: » Misenum var det og det hus styrtet sammen; det og de stod i luer.« Det var forkert, men blev troet. - Nu begyndte det at lysne; vi troede dog ikke, det var dagen, der kom, men ilden, der nærmede sig; den holdt sig imidlertid på afstand, hvorefter det igen blev mørkt, og så begyndte asken på ny at falde tæt og tungt. Vi måtte hvert øjeblik rejse os op og ryste den af os, ellers var vi blevet dækket, ja knust af dens vægt. Jeg

kunne prale af, at ikke et suk, ikke et umandigt ord undslap mig i den store fare, hvis jeg ikke havde følt de som en stor, omend bitter trøst mod døden, at jeg gik til grunde med alverden og alverden med mig.

Endelig blev mørket mindre tæt og svandt hen som i en røg eller tåge, og kort efter blev det virkelig dag; solen kom virkelig frem, men bleg som i almindelighed ved formørkelser. Alt hvad der mødte vort bekymrede blik var forvandlet og ligesom tilsneet af et dybt askelag. Vi gik nu tilbage til Misenum, gjorde os i stand, så godt vi kunne, og tilbragte natten i ængstelig vaklen mellem håb og frygt. Den sidste havde dog overtaget, for dels blev jordskælvene ved, og dels var de fleste gået fra sans og samling og gjorde løjer både med deres egen og andres ulykke ved hårrejsende spådomme. Ikke engang nu, da vi både kendte faren og stadig måtte vente den på ny, ville vi drage bort, før vi havde hørt om min onkels skæbne.

- Da alt dette langt fra har nogen historisk interesse, vil du kun læse det og ikke bruge det i dit skrift, og da du selv har bedt mig om det, må du selv tage skylden, hvis du synes, det ikke engang er interessant nok til et brev. Venlig hilsen.

Sueton Titus biografi VIII:4

Sueton

Romersk politiker ca. 70 -130

Skrev en række kejer biografier – formålet var ikke at skrive historie, men skildre de enkelte kejseres egenskaber.

Der indtraf under hans regering nogle sørgelige tilskikkelser, f.eks. udbruddet af Vesuv i Campanien, en brand i Rom, der varede tre døgn samt en pest af et omfang, hvortil man næppe har set mage. Under disse mange og store ulykker vist han ikke blot en regents omsorg, men et fuldkomment faderligt sind, idet han snart trøstede i offentlige bekendtgørelse, snart hjalp til efter evne. Til at oprette skaden i Campanien udtog han et antal konsularer ved lod; de ved Vesuvs udbrud dræbtes efterladenskaber lod han, for så vidt de ikke havde arvinger, anvende til at genopbygge de hærgede byer. I anledningen af

hovedstadens brand

Dio Cassius Bog 66:21-24⁸

I Kampanien fandt forfærdelige og sælsomme Begivenheder Sted, thi sent på efteråret udbrød der på en gang en stor brand. Bjerget Vesuv ligger ved havet ved Neapolis og har vældige ild kilder. Tidligere var det lige højt overalt, og Ilden steg op af dets midte; thi kun her er det kommet i Brand, medens hele ydersiden indtil nu er uden ild. Fordi der nu ikke er gået ild i denne, medens det indre fortørres og bliver til aske, så har væggene omkring toppen

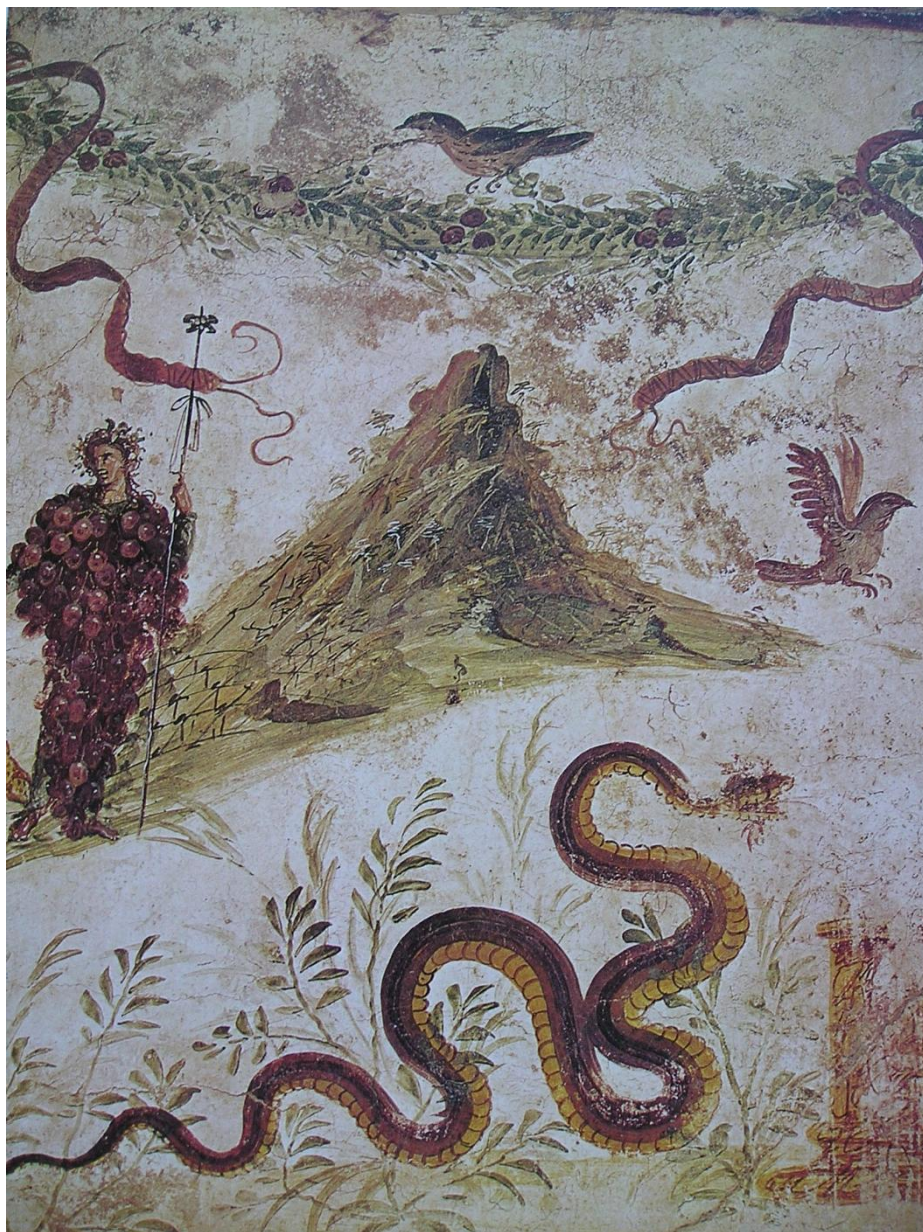
Dio Cassius

Ca. 150 – 235 romersk politiker

Dios hovedinteresse var historie han skrev en romersk histoire på græsk som fyldte ikke mindre end 80 bind. Heldigvis er store dele bevaret. Det er en af hovedkilderne til den sene romerske republik.

⁸ Dio har utvivlsomt haft Plinius breve –men det også tydeligt, at Dio har haft andre kilder.

deres oprindelige højde endnu, men det indre er fortæret af tiden og blevet hult ved sammenbrud, således at hele bjerget ligner, når man sammenligner oget stort med noget småt, en skueplads for dyrekampe. Bjerget har på sin top mange træer. og vinplantninger⁹, men den indre kreds er overladt til ilden og afgiver om dagen røg og om natten en flamme. som ser ud som der var antændt al slags røggivende Materiale. Og dette finder altid sted snart stærkere og snart svagere. Bjerget udstøder ofte aske, når der er sunket meget ind på en gang, og kaster sten op, når dampen presser for stærkt på; da larmer og brøler det, fordi den ikke

Når Dio skildrer Vesuv med en spids er det sikkert rigtigt - maleri fra Pompeji - har ser vi også vinen op af Vesuv og Bachus Nat. Mus. Napoli

voldsomt knald, som om bjergene styrtede sammen, og der foer vældige store sten op således, at de endog nåede til spidsen af bjerget, dernæst en masse ild og en tyk røg, således at en formørkedes fuldstændigt og

har faste, men smalle og skjulte Luftkanaler. Således er Vesuv, og sådant sker med det næsten hvert år. Men alt hvad der er hændet tidligere, selvom det også har forekommet øjenvidner usædvanligt stort, så er det dog, selvom alt lægges sammen, at anse for ringe i sammenligning med, hvad der tildrog sig i det år, hvor om vi taler. Der hændte nemlig følgende, mange og store overmenneskelige mænd, således som man maler giganterne, blev sete vandre omkring, snart på bjerget, snart i de omliggende egne og byer og snart i luften både om dagen og om natten. Derpå fulgte der et frygteligt brag og pludselige jordrustelser, således at hele jordbunden her blev rystet op og hævede sig. Og man hørte toner, dels torden· lignende under jorden og dels over den som brølen; og

samtidig brusede havet op og trak himlen ned til sig. Derefter hørte man et

⁹ Det bevarede maleri viser netop vin og vinguden Bacchus.

solen blev fuldstændig indhyllet som ved en solformørkelse. Dagen forvandlede til nat og Lys til mørke, og mange troede, at giganterne rejste sig, thi der viste sig atter alle slags kæmpemæssige skikkelser i røgen og man hørte stød ligesom af Trompetter: men der var andre, som troede, verden forgik fuldstændig og blev til intet eller til ild. Derfor flygtede alle nogle fra husene ud på gaderne, andre udefra ind husene, atter andre fra søen ind på land og fra land ud på søen, i bestyrtelse og i overbevisningen om, at alle andre steder var sikrere end det sted hvor de befandt sig i øjeblikket. Medens dette skete, opstod der en uhyre askeregn, som opfyldte land og hav og hele luften. Dette anrettede skade på mange steder, hvorledes og hvor det traf sig, på mennesker, land og kvæg, dræbte samtlige fisk og fugle og ødelagde endog så ganske to byer, Herculaneum og Pompeji, da dette sidste steds befolkning netop sad i teateret. Askemængden blev til sidst så stor, at en del af den nåede til Afrika, Syrien og Egypten og endog til Rom¹⁰, hvor den opfyldte luft og formørkede solen. Derfor opstod der også i denne by en ikke ringe frygt. Det varede i flere dage, ingen vidste, hvad der var sket og ingen kunne formode det; man indbildte sig, at der blev vendt op og ned på hele verden og at solen sank ned i jorden og udslukkedes, medens samtidig jorden hævede sig op i himlen. Dengang anrettede dog denne aske ingen skade, men der udbrød senere forfærdelig pest som følge af den.

Gadehjørne med vandbrønd mod Herculaneerporten Pompeji

¹⁰ Dette er formodentligt korrekt – idag forventer geologerne, at der ved et udbrud fra Vesuv falder aske i Rom

Publius Papinius Statius – digteren fra Neapolis

Digteren Publius Papinius Statius er født i Neapolis – hele livet følte han en tæt tilknytning til området omkring Neapolis. Hans far havde

Nike fundet under metroudgravning Napoli Metro Musuem

være poet og havde arbejdet med byens græske festivaler – senere blev han lærer i Neapolis og Rom. Statius var et produkt af dette hellenistiske miljø i Neapolis. Det ses tydeligt i hans produktion, ikke mindst i hans ornamentale vers.

Det kan derfor ikke forbigå, at det store udbrud i år 79 påvirkede ham. I sine digte møder vi Vesuv og det store udbrud flere gange. I et brev til sin hustru Claudia: “Jeg er ivrig efter at flytte dig ... [selv om] Vesuv, og at olm bjergets storm af brand har ikke helt drænet de bange byer for deres folk”¹¹ Katastrofen påvirkede mennesker i hele det campanske område.

Men Statius funderer også over hvad fremtiden vil bringe for de ødelagte områder. I *Silvae* IV:4 80-83 skriver han: “Denne sang jeg syngte for dig, Marcellus, om Chalcidian kyster, hvor Vesuv stikker sin knækkede vrede,.... vil fremtidige efterkommere af mænd tror, når afgrøder vokser igen, og denne ørken skal endnu en gang være grøn, at byer og mennesker er begravet under,”

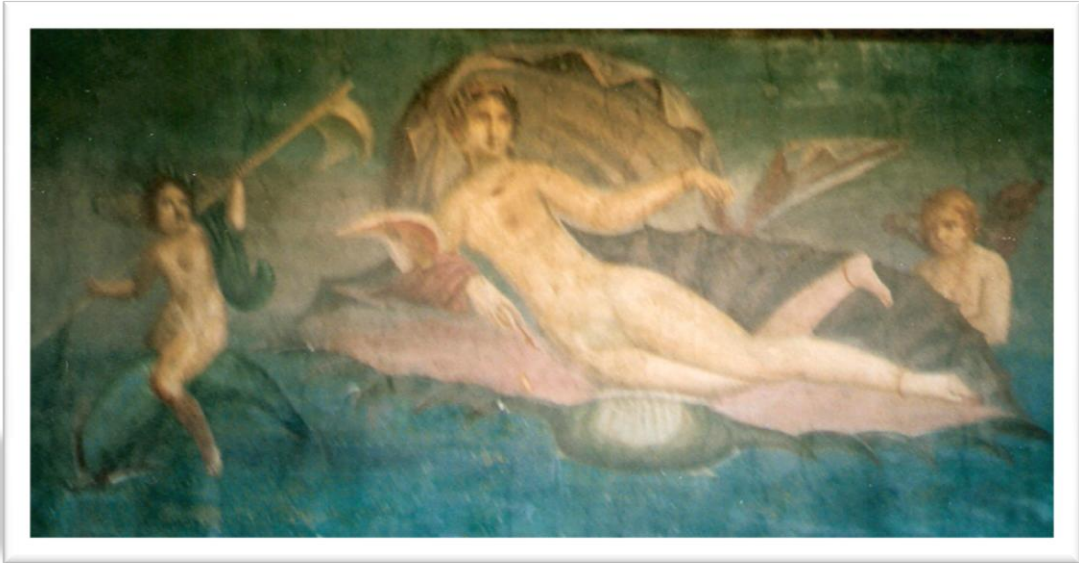
Publius Papinius Statius

Født 45-50 i Neapolis - død år 96

Var ofte sejrherre ved legene med sine digtrecitationer. Skrev både på græsk og latin.

Hans hovedværk er Thebais – i værket Silvae får vi et indblik i hans eget liv og ikke mindst et indblik i det kunstneriske miljø i Rom.

¹¹ Statius *Silvae* III:5. 75 -

Venus - Venus Hus Pompeji

Martial

IV:44

*Hic est pampineis viridis modo Vesbius umbris,
presserat hic madidos nobilis uva lacus:
haec iuga quam Nysae colles plus Bacchus amavit,
hoc nuper Saturi monte dedere choros.
haec veneris sedes, Lacedaemone gratior illi
hic locus Herculeo nomine clarus erat.
cunta iacent flammis et tristi mersa favilla:
nec superi vellent hoc licuisse sibi*

*Dette er Vesuv, men sidst grøn med skygge af
vinstokke. Her ædle druer fyldte beholdere til
overstrømmelse. Disse skråninger var mere kær
Bacchus end Nysa bakker, på dette bjerg ikke
længe siden Satyrer holdt deres danse. Det var Venus
bolig, mere glædeligt for hende end Lakedaimon
dette sted navnet Hercules gjort berømt. Alle
ligger sunket i flammer og trist aske. Den højeste selv, ville hellere
dette ikke i deres magt.*

Marcus Valerius Martialis

Født mellem 38 – 41 i Hispania
Tarraconensis, i byen Babilis, nu Bambla.

Kom i 64 til Rom

Død senest 104

Skrev epigrammet om amphitheatrum
Flavians' åbning i år 80

Skrev herefter 14 bøger med epigrammer.
Var altid på jagt efter en velynder og
optrådte gerne som 100 % opportunist
f.eks. under kejser Domitian

I midten af 90'erne flyttede han tilbage til
Spanien.